

Doc. dr. sc. Zuhdija Adilović

EHLI SUNNETSKA METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA AKAIOSKIH TEMA II

Sažetak

Ehli sunnet vel-džema'at ima specifičan i prepoznatljiv metod i pravila kojih se pridržava prilikom proučavanja šerijatskih pitanja uopće, a posebno akaidskih tema i po njima se razlikuje od sekti i frakcija. Međutim, taj metod i pravila koja su bila očita kod pripadnika ehli sunneta u svim generacijama, danas se, gotovo, uopće ne poznaju. U prethodnom Zborniku pojasnio sam neka od tih pravila, a u ovom radu ću ukazati na preostala.

Peto pravilo: Nepostojanje kontradiktornosti između Objave i razuma.

Šesto pravilo: Prvotna značenja (zahirun-nusus) kur'ansko-sunnetskih citata su razumljiva od strane onih kojima su upućena.

Sedmo pravilo: Vjerovati u nejasne, a raditi po jasnim ajetima.

Osmo pravilo: Legitimnost razumijevanja Kur'ana i sunneta od strane prvih generacija muslimana.

Ovo su osnovna pravila koja odražavaju jasno preciziranu metodologiju istraživanja akaidskih tema kod ehli sunneta vel-džema'ata. Nadam se da ću ovim radom, bar djelimično osvijetliti ovo značajno pitanje.

* * *

Iščitavajući biografiju ashaba jasno vidimo da su oni čvrsto i bez imalo kolebanja vjerovali u islam. Oni nisu istraživali značenja kur'anskih ajeta koja u stvarnosti nisu realno shvatljiva niti su predpostavljali (teoretski) moguće implikacije tih značenja, niti logičke zaključke koji bi (eventualno) mogli biti njihov ruzultat. Ashabi su krenuli u svijet noseći poziv islama cijelom

čovječanstvu. U toj misiji dali su sve od sebe i bili ustrajni, te su osvojili mnoge pokrajine i narode.

Cijelo prvo hidžretsko stoljeće je proteklo u tom znaku. Val islamskog poziva pred sobom je rušio sve do čega je došao. Ideja islama je nuđena drugima onakvom kako su je primili i razumjeli prvi muslimani. Bila je svijetla preporođujuća sa nepokolebljivim imanom i začuđujuće velikim nivoom svijesti.¹

Kada su objavljeni kur'anski ajeti: „On tebi objavljuje Knjigu, u njoj su ajeti jasni (muhkemat), oni su galvnina Knjige, a drugi su manje jasni (mutešabihat).” (Alu Imran, 7) Poslanik, s.a.v.s., ih je dostavljao ljudima i oni su vjerovali u njih. Takvi su ajeti:

„i kad *dode* Gospodar tvoj, a meleki budu sve red do reda...”
(El-Fedžr, 22)

„Sve što je na Zemlji prolazno je, *ostaje samo lice* Gospodara tvoga, Veličanstvenog i Plemenitog.“ (Er-Rahman, 26-27)

“Jevreji govore: “Allahova ruka je stisnuta!” Stisnute bile ruke njihove i prokleti bili zbog toga što govore! Ne, *obje ruke* Njegove su *otvorene*, On udjeljuje koliko hoće!” (El-Maida, 64)

“Nema tajnih razgovora među trojicom, *a da On nije četvrti*, niti među petoricom *a da On nije šesti*, ni kad ih je manje ni kad ih je više, a da On nije s njima gdje god oni bili.” (El-Mudžadele, 7)

Ovi ajeti nisu prouzrokovali nikakvu sumnju niti raspravu među ashabima. Oni u njima nisu vidjeli nikakvu kontradiktornost koja se treba otklanjati. Svaki ajet su razumijevali shodno segmentu o kojem govori ili ga potvrđuje. Sva značenja ajeta, kod njih, bila su u skladu sa općim odrednicama u stvarnosti i u idejama. Oni su vjerovali u ove ajete, prihvatili ih, razumijeli njihova osnovna značenja i zadovoljili se time. Razumijeli su ih kao opis realnog stanja ili pojašnjenje nepobitnih činjenica. Najumniji među njima nisu ni pomišljali da detaljiziraju o značenjima ovih ajeta i o tome polemišu. Smatrali su da to nema nikakve koristi za islam. Razumijevanje osnovnih značenja njima je bilo dovoljno i nisu imali potrebe za detaljima i izvođenjima novih značenja. Prva generacija muslimana je na ovaj način shvatila i prihvatila Kur'an, te se držala njegove metodologije za

¹ Vidjeti: Eš-Šahsijjetu el-islamijje, 1/35.

vrijeme Poslanika, s.a.v.s., i nakon njega sve do kraja prvog stoljeća.²

Ez-Zamahšeri tumačeći Allahove, dž.š., riječi: „Njih je Allah uputio, zato slijedi njihov pravi put.“ (El-En'am, 90) kaže: „Pod riječju „njihov pravi put“ misli se na njihov način vjerovanja u Allaha, Njegovu jednoću i temelje vjere, a ne na konkretne propise, jer se oni razlikuju. Šerijatski propisi su, također, uputa, sve dok ne budu okategorisani kao derogirani, za razliku od osnova vjere koji ostaju uputa zauvijek.“³

Islam je jasno precizirao da je istinska vjera jedna i da su njene temeljne akaidске odrednice koje je Allah, dž.š., objavio svim poslanicima konstantne i nepromjenjive, one se ne moderniziraju mijenjanjem vremena i prilika.

Ovakvi su bili ashabi i njih su slijedili iskreni muslimani u svim generacijama. Napisali su mnogobrojna djela iz akaida koja stavljaju akcenat na važnu temu: **vraćanje ummeta izvorima islama - Kur'anu i Sunnetu i slijeđenju prvih generacija muslimanima u njihovom razumijevanju, izbjegavajući novonastala nepoželjna mišljenja i pravce.**

Zato Ehli sunnet vel-džema'at ima specifičan i prepoznatljiv metod i pravila kojih se pridržava prilikom proučavanja šerijatskih pitanja uopće, a posebno akaidskih tema i po njima se razlikuje od sekti i frakcija. Međutim, taj metod i pravila koja su bila očita kod pripadnika ehli sunneta u svim generacijama, danas se, gotovo, uopće ne poznaju. U prethodnom Zborniku pojasnio sam neka od tih pravila, a u ovom radu ću ukazati na preostala.

Peto pravilo: Nepostojanje kontradiktornosti između Objave i razuma.

Obavezni smo vjerovati da jasni kur'ansko-sunnetski citati ne mogu biti oprečni zdravom ljudskom razumu.

Allah, dž.š., stvorio je razum i obdario ga sposobnošću da razumije ono što mu On objavljuje i da razumije Njegovu vjeru i propise. Zato nije moguće da razum odbaci bilo šta od Objave (Kur'ana i sunneta) pod izgovorom da je to u oprečnosti sa njim. Naprotiv, cjelokupan šerijat sa svojim izvješćima i propisima ne sadrži nešto što je oprečno razumu, nego razum svjedoči ispravnost svega toga, do najsitnijih detalja.

² Ibid, 1/39.

³ El-Keššaf, 2/34.

Uopšteno kazano, razumsko svjedočenje istinitosti poslanstva i poslanika, s.a.v.s., obavezuje istinsko prihvatanje Poslanika, s.a.v.s., i sve ono sa čime je došao (Kur'an i sunnet).

Što se tiče detalja, ne postoji ni jedan propis u šerijatu kojeg odbacuje razum. Naprotiv, svi oni detalji do kojih je sam razum dosegao, šerijat ih uvažava i podržava, a oni propisi koje razum nije bio u stanju dokučiti, samo svjedoče o veličini šerijata i njegovoj superiornosti. Premda te propise ljudski razum nije mogao pojmiti, ne postoji u razumu barijera koja bi spriječila njihovu manifestaciju. Šerijat ponekad dođe sa propisima koji zbune razum, ali nikako sa propisima koji su u oprečnosti sa razumom.⁴

Suprotstavljanje Objavi mišljenjima i prohtjevima, metoda je novotara. Šeherstani, r.a., kaže: „Prva sumnja koja se desila među stvorenjima je sumnja Iblisa, Allah ga prokleo. Razlog njegove sumnje je to što je on svoje mišljenje suprotstavio kur'anskom tekstu, davši tako prednost svom prohtjevu nad naredbom. On se uzoholio zbog stvari od koje je stvoren, a to je vatra u odnosu na ilovaču od koje je stvoren Adem, a.s.“⁵

Iblis, je vođa svih novotara. Zato su pojedini alimi kazali: „Iblis, Allah ga prokleo, je prvi koji je upotrijebio pogrešnu logiku!“⁶

Odatle su se razgranale sve ostale sumnje. Ako promotriš svaku od sekti među muslimanima, ustanovićeš da se ona oslanja na prvu Iblisovu sumnju: suprotstavljanje Objavi mišljenjem i naredbi pohotom. Allah, dž.š., kaže: „...oni se povode samo za pretpostavkama i onim za čim duše žude, a već im dolazi od Gospodara njihova prava uputa.“ (Ennedžm, 23)

Obaveza je svakom onome ko vjeruje u Allaha i Njegove poslanike da prihvati Njegove propise u svim sferama života, a ukoliko mu se nešto od toga učini kontradiktornim neka optuži svoj razum i shvatanje i neka njega smatra nejasnim, a kur'anski tekst jasnim i neprikosnovenim. Ovo je metod istinskih alima i jakih mu'mina. Komentator Tahavijeve poslanice kaže⁷: „Svako onaj ko se povodi za svojim mišljenjem, ukusom (ez-zewk) i politikom pored jasnog citata, ili se suprotstavlja citatu svojim razumom, on je Iblisov prijatelj i ponaša se kao on kada je rekao: “Ja sam bolji

⁴ *E'alamu-l-muvekki'in*, 1/331-332.

⁵ *El-Milel ve-n-nihal*, 1/16.

⁶ *El-Fekihu vel-mutefekkih*, 1/185.

⁷ *Šerhul-akideti et-tahavijje*, 1/241.

od njega; mene si od vatre stvorio, a njega od ilovače” (El-E'araf, 12)

Gori od njih je onaj koji svojim iskvarenim rezonom postavlja pravila koja stavlja na mjesto vjere i propisa i njima se suprotstavlja kur'ansko-sunnetskim citatima. Ukoliko se kur'ansko-sunnetski citati slažu sa pravilima koja je on svojim razumom ili osjećajem (zevk) postavio, on ih prihvata kao potvrdu, ali ne kao osnov, a ukoliko se suprotstavljaju njegovim pravilima, on ih odbacuje i smatra neistinitim. Ako se pak radi o hadisima, a naročito ahad hadisima, on ih tumači na način koji je daleko od njihovih osnovnih značenja i to naziva te'vilom (simbolikom), ili ostavlja citate onako kako su prenešeni, ali njihovo značenje prepušta Allahu (tefvid), te ih čita bez razmišljanja o njihovom značenju.⁸

Međutim Kur'an od nas traži da promatramo i razmišljamo o Allahovoj, dž.š., otvorenoj knjizi koja se zove svemir i Knjizi koju čitamo-Kur'anu. Uzvišeni Allah se u kontekstu navedenog obraća onima koji razum imaju. Mnogo je ajeta čiji je završetak: „pa zašto ne razmišljate“ “zašto pouku ne uzimate“. Uzvišeni Allah kaže: „Kako oni ne razmisle o Kur'anu, ili su im na srcima katanci!“ (Muhammed, 24) „A zašto oni ne razmisle o Kur'anu? Da je on od nekog drugog, a ne od Allah, sigurno bi u njemu našli mnoge protivrječnosti.“ (En-Nisa', 82) „Zašto oni o Kur'anu ne razmisle? Zar im dolazi nešto što nije dolazilo njihovim precima davnim?“ (El-Mu'minin, 68)

Da se u Kur'anu nalazi bilo šta što je oprečno razumu ne bi se naređivalo razmišljanje i razmatranje o njemu, jer bi upravo razmišljanje dovelo do otkrića tih slabosti i kontradiktornosti. Činjenica da Kur'an poziva razum na razmišljanje o njegovim ajetima dokaz je da u njemu nema kontradiktornosti, niti bilo čega što je oprečno zdravom ljudskom razumu.

Poslanik, s.a.v.s., je rekao: „Ostavio sam vas na čistoj bijeloj stazi, koja se potpuno jednako vidi i noću i danju, pored nje može zalutati samo onaj ko je zaista propao.“⁹

Ovaj hadis jasno ukazuje na činjenicu da je šerijat potpuno jasan i da je zapostavljanje šerijata, a ono može biti i odbacivanjem, znak propasti i nesreće. Apologetičari

⁸ Vidjeti: *Medžmu'u-l-fetawa*, 13/142.

⁹ Prenosi ga Ibn Madže u uvodu svog djela *Es-Sunen*, hadis broj: 41. El-Elbani smatar da je ovaj hadis sahih. Vidjeti: *Sahih sunen Ibn Madže*, 1/14.

(mutekellimun) su priznali da je metod prvih generacija (selef) ispravniji, jer oni nisu proturiječili šerijatu mišljenjima i logičkim zaključcima,¹⁰ a ispravnost je najveći cilj kojeg musliman teži postići u svojoj vjeri, časti i imetku. Sve što je mimo toga vodi u nesreću i propast.

Rezultati primjene ovog pravila su:

Potvrda nepostojanja manjkavosti u šerijatu. Nepobitni dokazi upućuju da u šerijatu ne postoji bilo šta što je oprečno zdravom ljudskom razumu, niti u zdravom razumu postoji bilo šta što je u kontradiktornosti sa vjerodostojnim citatom Kur'ana i sunneta.

Onaj ko da prednost šerijatu nad razumom, ukoliko dođe do kontradiktornosti među njima, on je dobio šerijat, pa makar i ne bio u stanju demantovati razumski dokaz, a onaj ko da prednost razumskom dokazu, tvrdeći da je on potpuno ispravan, on je izgubio i razum i šerijat i to je jasan gubitak i propast.¹¹

Onaj ko svojim razumom spozna Poslanika, s.a.v.s. i spozna ono što je on kazao, a zatim svojim razumom proturiječi tome, njegov razum ga duži da tu nejasnoću prepusti nekome ko je učeniji od njega i da se učenijem ne suprotstavlja svojim mišljenjem, jer zna da je njegov razum slabiji od razuma dotičnog. Svjestan je da on više zna o Allahu, Njegovim imenima, svojstvima, djelima i onom svijetu od njega. Svjestan je da je u pogledu znanja razlika između njih dvojice veća nego razlika između znanja običnog svijeta spram medicine i znanja vrhunskih stručnjaka, a običan svijet u potpunosti prihvata ono što im oni kažu i izvršava ono što im oni naredi. Prihvatanje vijesti, naredbi i zabrana od Poslanika, s.a.v.s., je preče, jer oni mogu pogriješiti a on je nepogrešiv.¹²

Neispravnost uslovljavanja imana; kao kada bi neko rekao: „Ja neću vjerovati u istinitost riječi Poslanika, s.a.v.s., sve dok se ne uvjerim da one nisu oprečne bilo čemu razumskom.“ Ili „Ja to neću povjerovati sve dok mi se ne potvrdi snom, kešfom, ili praktično (eksperimentom)“ i slično. Takav iman nije ispravan. Njegov vlasnik je sličan onima koji „govore: “Mi nećemo vjerovati

¹⁰ Vidjeti: *Ildžamu-l-awam an ilmi-l-kelem*, 87-95, *Et-Tuhaf fi mezhebi-s-selef*, str. 3-4.

¹¹ Vidjeti: *Der'u tearudi-l-akli ve-n-nakli*, 5/277.

¹² Vidjet: *Ibid*, 1/141.

sve dok se i nama ne da nešto slično što je Allahovim poslanicima dato.” (El-En'am, 124)

Šerijat je osnova i pomoću njega se cijene i vrednuju mišljenja i pravci ljudi. Ukoliko dođe do razlaza i nejasnoće, šerijat je taj kome se obraćamo za konačan odgovor. Mišljenja i pravci se nemogu prihvatiti sve dok ne budu u skladu sa Kur'anom i sunnetom. Allah, dž.š., kaže: „A tebi smo poslije odredili da u vjeri ideš pravcem određenim, zato ga slijedi i ne povodi se za strastima onih koji ne znaju.” (El-Džasije, 18)

Zato je Ibn Abbas, r.a., onima koji su mu se suprotstavili navodeći riječi Ebu Bekra i Omera rekao: „Ja smatram da će oni propasti! Ja im kažem rekao je Poslanik, s.a.v.s., a oni kažu *zabranio je Ebu Bekr i Omer!*“¹³

Ko posvjedoči istinitost Poslanika, s.a.v.s., a zatim ga ne bude slijedio u svim njegovim naredbama i riječima, nego se njima suprotstavi svojim razumom, ili kešfom, on, u stvari ne vjeruje u Poslanika, s.a.v.s. On je sličan kadiji koji kaže: „ Ovi svjedoci su istinu kazali u svemu što su rekli“ ali uopće ne postupi po njihovom svjedočenju. Od njegovih riječi da oni istinu govore nema nikakve koristi.¹⁴

Ubjeđenje da nema kontardiktornosti između razuma i šerijata je tajna uspjeha u životu i razlog procvata civilizacija, jer tek tada čovječanstvo uživa u blagodatima Allahove upute. To je razlog zbog kojeg su ehli sunnet vel-džema'at uvijek bili ispred drugih, naročito u razvoju racionalnih i praktičnih znanosti. Njih ništa nije sprečavalo u tim znanostima, suprotno onome što se desilo kršćanima u mračno doba Evrope. Oni su smatrali da postoji kontardiktornost između razuma i citata Evandjelja. Poznati učenjaci su tada bili izloženi najdrastičnim oblicima kažnjavanja od strane crkve. Tada se desio otklon prema crkvi, oslobađanje od njenog utjecaja i došlo do pojave sekularnog društva.

Šesto pravilo: Prvotna značenja (zahirun-nusus) kur'ansko-sunnetskih citata razumljiva su onima kojima su upućena.

Govor Allaha, dž.š., i Njegovog Poslanika, s.a.v.s., je jasan arapski govor, koji predstavlja vrhunac izraza i razumljiv je onima kojima je upućen, naročito u onom dijelu koji je vezan za osnove

¹³ *Džami'u bejani-l-ilmi ve fadlihi*, 20/240.

¹⁴ Vidjeti: *Der'u te'arudi-l-akli ven-nakli*, 5/338.

vjere oko kojih se vode velike polemike kod potonjih islamskih mislilaca.

Poznato je da je Kur'an objavljen na arapskom jeziku, da je upućen, na samom početku, arapima, da je objavljen kao uputa i putokaz, zato je neminovno da bude razumljiv narodu kojem je poslat, jer on to ne može biti sve dok ga taj narod ne razumije i shvati. To se neće desiti ukoliko on nije iskazan njima poznatim jezikom i uobičajenim načinom govora. Kur'an je upravo to.

Značenja Allahovih, dž.š., riječi su identična značenjima riječi arapa, isto kao što su njegove riječi slične riječima arapa. Zato niko nije u stanju razumijeti Allahov govor izuzev iz ovog ugla, tj. uzimanje u obzir činjenicu da je on objavljen na arapskom jeziku i da su njegove riječi i način njihovog slaganja arapske, kao i načini izražavanja i značenja.

Eš-Šatibi, r.a., kaže: „Onaj ko želi da proučava šerijat i o njemu govori mora ispuniti dva uslova: da o tome ne govori dok ne bude arap ili kao arap u poznavanju arapskog jezika, ili da je na stepenu poznavanja arapskog jezika koji su dostigli prijašnji prvaci u jeziku kao: El-Halil, Sibevejh, El-Kisai, El-Fera i njima slični. Od njega se ne traži da zna sve napamet kao oni, nego da njegovo razumijevanje arapskog jezika bude kao od strane arapa.,¹⁵

Neophodno je prilikom razumijevanja kur'ansko-sunnetskih citata poznavati i uvažiti uobičajeni način govora kod arapa, a svako odstupanje neispravnim. Nije dozvoljeno da se govor Allaha i Poslanika, s.a.v.s., razumijeva na način koji je nepoznat arapima i njihovom načinu sporazumijevanja.¹⁶

Svako onaj čije je poznavanje arapskog jezika bolje i obuhvatnije, njegovo poznavanje kur'ansko-sunnetskih citata je potpunije i razumijevanje njihovih značenja ispravnije. Isto kao što je onaj ko je živio za vrijeme Musa'a, a.s., i dobro poznao magiju tog vremena, imao daleko veće spoznaje o nadnaravnosti Štapa. Isto je i sa onim ko je živio za vrijeme Isa'a, a.s., i bio dobro upućen u medicinu, njegova spoznaja nadnaravnosti oživljavanja mrtvih i izljećenja od gubavosti je veća.¹⁷

Međutim, nije neophodno da sve riječi i sva značenja Objave zna svaka osoba koja govori arapski jezik. Može se desiti da neko

¹⁵ *El-I'tisam*, 2/809.

¹⁶ Vidjeti: *El-muwafekat*, 2/82.

¹⁷ Vidjeti: *Nihajetu-l-ikdam*, str. 458.

od njih nešto ne razumije, a drugi razumije, zbog razlike u znanju, ali većina je u stanju spoznati šerijat i šerijatske propise.¹⁸

Suprotno ovom pravilu postupili su oni koji su se upustili u polemiku oko svojstava Allaha, dž.š., kadera i ahireta i kazali da mi nismo u stanju razumjeti ajete koje o njima govore, niti znati šta je njima Allah, dž.š., i Poslanik, s.a.v.s., htio reći. Po njima, mi te ajete učimo kao riječi čija značenja ne razumijemo, ali vjerujemo da imaju određena tumačenja koja samo Allah zna. Oni kažu da su ti ajeti za nas slična riječima: „Kaf, Ha, Ja, Ajn, Sad“ „Ha, Mim, Ajn, Sin, Kaf“ „Elif, Lam, Mim, Sad“ i njima slični počeci određeni sura. Koliko god ih pokušali protumačiti i koliko god neko pokušao doći do raznih tumačenja mi to nećemo prihvatiti, nego ćemo njihova značenja prepustiti Allahu.

Oni su svoj pravac zasnovali na dva pravila:

- 1) Da su citati vezani za Allahova, dž.š., svojstva i budući svijet, nejasni (*mutešabih*).
- 2) Da značenja nejasnih (*mutešabih*) ajeta ne zna niko osim Allaha.

Ovakav pristup je suprotan stavu prvaka islama i prvih generacija muslimana. Ibn Tejmijje kaže: „Ja neznam da je bilo ko od prijašnjih generacija ummeta, a naročito poznati imami kao što je Ahmed b. Hanbel i njemu slični spomenute ajete smatrao nejasnim (*mutešabih*) i tvrdio da njihova značenja ne zna niko osim Allaha, te da je govor o Allahovim, dž.š., lijepim imenima i svojstvima smatrao stranim, nerazumljivim govorom. Niko od njih nije rekao da Allah, dž.š., objavljuje govor kojeg niko nerazumije...“¹⁹

Nema sumnje da su jasni (*muhkem*) ajeti daleko brojniji od nejasnih (*mutešabih*). Također, poznato je da većinu Kur'ana čine ajeti koji govore o svojstvima Allaha, dž.š., i onom svijetu većina Kur'ana. Ona se stalno spominju, u različitim kontekstima i gotovo da nema sure u Kur'anu u kojoj nema bar nešto od tih ajeta. Smatrati sve to nejasnim (*mutešabih*) zaista je apsurd.

Šejhu-l-islam Ibn Tejmijje kaže: „Nemoguće je da Allah, dž.š., objavi govor koji nema značenja i da Poslanik, s.a.v.s., i cijeli ummet ne znaju njegovo značenje. Nažalost, neki od potonjih muslimana iznose takve tvrdnje. Takvu tvrdnju moramo smatrati sigurnom greškom. Mnogobrojni dokazi iz Kur'ana, sunneta i

¹⁸ Vidjeti: *Er-Risale*, str. 42, 43.

¹⁹ *Medžmu'u-l-fetava*, 13/294, 295.

izreka prijašnjih alima upućuju da je cijeli Kur'an razumljiv i jasan. To moramo prihvatiti kao nepobitnu činjenicu.²⁰

Allah, dž.š., kaže: „...da opominješ na jasnom arapskom jeziku.“ (Eš-Šu'ara', 194-195)

Ovaj ajet opisuje govor Allaha i Njegova psolanika kao arapski govor. Govor kojeg razumiju arapi i oni koji znaju arapski jezik.

Allah, dž.š., kaže: „Mi tebi objavljujemo Knjigu kao objašnjenje za sve i kao uputu i milost i radosnu vijest za one koji jedino u Njega vjeruju.“ (En-Nahl, 89)

Također, Uzvišeni Allah kaže: „A tebi objavljujemo Kur'an da bi objasnio ljudima ono što im se objavljuje, i da bi oni razmislili.“ (En-Nahl, 44)

I veli Uzvišeni: „Allah istinu govori i na pravi put izvodi.“ (El-Ahzab, 4)

Ovi ajeti su dokaz da je Kur'an pojašnjenje, uputa i svjetlost. To je dokaz da je on jasan u svojim riječima i značenjima i da nema potrebe za posebnim naporima da bi se shvatio, naročito u onome što je vezano za vjerovanje. Istinu predstavljaju značenja koja Kur'an sadrži, a njihovo najbolje tumačenje je riječima koje ukazuju na ta značenja. Mi nećemo naći govor koji je jasniji i bolje protumačen od govora Svevišnjeg Allaha.²¹

Prenosi se da je Ubej b. Ka'b rekao: „Poslanik, s.a.v.s., je sreo Džibrila i rekao mu: O džibrile, ja sam poslat nepismenom narodu. Među njima ima starica i oronulih staraca, mladića, djevojaka i onih koji nikada nisu pročitali ništa.“ Džibril reče: „O Muhammede, Kur'an je objavljen na sedam narječja (seb'ati ahruf).“²²

Ovo je dokaz da su značenja Kur'ana dostupna svakom onome na čijem jeziku je objavljen. Iz tog razloga je Kur'an objavljen na sedam narječja kako bi svima bilo olakšano čitanje po narječju koje je prisutno u njegovom plemenu.

²⁰ *Medžmu'u-l-fetava*, 17/390.

²¹ Vidjeti: *Muhtesaru-s-sava'iki el-muresele*, 1/95.

²² Prenosi ga Et-Tirmizi u Svom *Sunenu*, u poglavlju o kiraetima, hadis broj: 2945. Et-Tirmizi kaže: „Ovo je hasen sahih hadis, prenosi se od Ubejj b. Ka'ba putem više predaja.“ *Sunenu-t-tirmizi*, 8/148.

Rezultati primjene ovog pravila su:

Ovim pravilom otkriva se neosnovanost tvrdnje onih koji kažu da značenja kur'anskih citata vezanih za Allaha, dž.š., i budući svijet treba prepustiti Allahu i da je to bio metod prvih generacija muslimana. Mutevatir predaje potvrđuju činjenicu da prve generacije muslimana nemaju nikakve veze sa takvim stavom. Mnogobrojne predaje govore o tome kako su oni govorili o značenjima tih citata. Oni su Allahu, dž.š., prepustili znanje o njihovoj suštini (kefijjat) a ne o njihovim (jezičkim) značenjima.²³

Allah, dž.š., prenoseći riječi mušrika, kaže: „Kada im se riječi Naše kazuju, govore: “Već smo čuli! Da hoćemo, i mi bismo tako nešto rekli; to su samo izmišljotine naroda drevnih.” (El-Enfal, 31) Ovaj ajet je dokaz da su mušrici razumijeli ono što im se objavljuje. U protivnom, oni ne bi obznanili svoju spremnost na otpor.

Prve generacije muslimana koristile su ovo pravilo kao odgovor protivnicima: Tako naprimjer Sufjan je rekao: „Čuo sam jednog čovjeka kada je upitao Džabira o značenju ajeta: „Neću napustiti ovu zamlju dok mi to otac moj ne dozvoli ili dok Allah u moju korist ne presudi, a On je Sudija najbolji.” (Jusuf, 70) Džabir je odgovorio: “Tumačenje ovog ajeta nije objavljeno.” Sufjan reče: “Salagao je!” Upitali smo Sufjana šta je želio sa onim što je rekao, pa nam je odgovorio: „Rafidije kažu da je Alija u oblacima i da ne treba slijediti njegove potomke sve dok glasnik s neba to ne obznani. Oni smatraju da će Alija povikati: „Krenite sa tim i tim!” Tako on tumači ovaj ajet, a slagao je. Ovaj ajet se odnosi na brata Jusufova.“²⁴ A Džabir El-Džu'fi je poznati rafidija.

Sedmo pravilo: Vjerovati u nejasne, a raditi po jasnim ajetima.

Ovo pravilo obuhvata dvije stvari:

- a) Obaveznost vjerovanja u cijeli Kur'an – jasni i nejasni dio.
- b) Postoje dvije vrste mutešabih (nejasnih) ajeta: oni ajeti čija značenja zna jedino Allah, dž.š., i ajeti čija značenja znaju istinski učenjaci koji ih protumače jasnim ajetima.

Jasni i nejasni citati imaju dva značenja: opće i posebno:

- 1) Opće značenje jasnih i nejasnih ajeta:

²³ Vidjeti: *El-Kavaidu el-musla*, str. 35.

²⁴ Uvod u Muslimov *Sahih*, poglavlje o tome da ej sened dio vjere. (1/20)

Jasan znači razumljiv i nema potrebe tumačeći ga pribjegavati drugim tekstovima. To je citat čije su riječi potpuno jasne i logično složene.²⁵

Nejasan je termin kojim se označava sve ono što je zamagljeno i skriveno. Da bi se njegovo značenje razumjelo neophodno je se zadubiti i dobro promisliti o njemu, jer možda taj citat nosi u sebi mnoga različita značenja i izuzetno je složen.²⁶

2) Posebno značenje jasnih i nejasnih ajeta:

Učenjaci nezastupaju jedinstven stav u vezi sa značenjem termina „jasni (*muhkem*) i nejasni (*mutešabih*) ajeti“, naročito u ajetu: „On tebi objavljuje Knjigu, u njoj su ajeti jasni, oni su galvnina Knjige, a drugi su manje jasni. Oni čija su srca pokvarena - željni smutnje i svog tumačenja – slijede one što su manje jasni, a tumačenje njihovo zna samo Allah. Oni koji su dobro u nauku upućeni govore: “Mi vjerujemo u njih, sve je od Gospodara našeg!” – A samo razumom obdareni shvaćaju.” (El-En'am, 7)

Najpoznatija mišljenja su:

1 – Jasni su oni ajeti čija su značenja jasna i potpuno je jasno ono što se njima naređuje, a nejasni su oni ajeti čije je značenje Allah, dž.š., zadržao za sebe, kao što je vrijeme nastupanja Sudnjeg dana, pojava Dedždžala i silazak Isaa, a.s., a neki u to ubrajaju i pojedinačna slova na početku određenih sura.²⁷

Ovo mišljenje zastupa Džabir b. Abdullah, Eš-Ša'bi, Sufjan es-Sevri i drugi, kako prenosi el-Kurtubi koji ovo mišljenje smatra dobrim.²⁸ Isto mišljenje preferira i Ebu Dža'fer et-taberi.²⁹

Ovo mišljenje je poznato među onima koji smatraju da prilikom učenja ovog ajeta treba stati na riječi Allah.

2 – Jasni su oni ajeti koji pri tumačenju imaju samo jedno - nedvosmisleno značenje, a nejasni su oni koji imaju više značenja. Muhammed b. Dža'fer b. ez-Zubejr kaže: „Jasni ajeti su oni koji su dokaz od Gospodara, zaštita ljudima, odgovor neprijateljima i neistini i ona se ne mogu drugačije tumačiti nego onako kako su postavljena. Nejasni ajeti se mogu različito i krivo tumačiti, što

²⁵ Vidjeti: *El-Muvafekat*, 3/85, *Tefsir Ibn Kesir*, 4/236, *El-Džami' li ahkami-l-kur'an el-kerim*, El-Kurtubi, 4/11.

²⁶ Vidjeti: *Te'vili muškili-l-kur'an*, Ibn Kutejbe, str. 74-75, *El-udud*, lil-Badži, str. 47.

²⁷ Vidjeti: *Zadul-mesir fi ilmi et-tefsir*, 1/350-351, *Me'alimu et-tenzil*, 1/268, *Šerhu el-kevkebi el-munir*, 2/142.

²⁸ Vidjeti: *El-Džami' li ahkami-l-kur'an el-kerim*, 4/9-10.

²⁹ Vidjeti: *Tefsiru et-Taberi*, 3/173, 174.

predstavlja Allahovu kušnju ljudima.“ Ovaj stav se prenosi od Mudžahida i Ibn Ishaka. Ibn Atijje smatra da je ovo mišljenje dobro.³⁰ Ovo mišljenje prenosi se, takođe, od Šafije i Ahmeda, prema jednoj predaji.

3) Jasan ajet je onaj koji je sam po sebi jasan i ne treba nikakvo tumačenje, a nejasan je onaj kojeg treba tumačiti.³¹ Ovo je najjače mišljenje Ahmeda,³² a Ebu Ja'la ga pripisuje većini fakiha i smatra da je najispravnije.³³

Analizirajući mišljenja alima po pitanju jasnih i nejasnih ajeta, možemo zaključiti da postoje dvije vrste nejasnih ajeta:³⁴

A) Stvarna nejasnoća koja se nalazi u ajetima čija se suština nikako ne može dokučiti i spoznati, kao što je pitanje duše i Sudnjeg dana, što je poznato samo Allahu. Ovo znanje ne može posjedovati niko, ni Ibn Abbas niti bilo ko drugi. Kada istinski alimi govore o tome kako niko od uleme ne može spoznati značenje nejasnih ajeta, misle na ova značenja.

Međutim, griješi onaj koji kaže da značenja nejasnih ajeta ne može znati niko osim Allaha. Ti ajeti su sasvim razumljivi u jezičkom smislu i mi dobro razumijemo govor o duši, Sudnjem danu i onome što je Allah, dž.š., pripremio Svojim robovima u Džennetu. Sve ovo mi razumijemo u kontekstu govora i sporazumjevanja, iako ne možemo dokučiti suštinu tih stvari.³⁵ U hadisi kudsijji stoji: „Ja sam pripremio svojim iskrenim robovima ono što oko nije vidjelo, niti je uho čulo, niti je moglo bilo kome na um pasti.“³⁶

Opis Sudnjeg dana, Allahova svojstva i Njegova imena, pitanje sudbine... sve to je jasno sa stanovišta govora i sporazumjevanja, ali je nejasna njihova suština i kakvoća. Prvo je poznato svakome ko poznaje arapski

³⁰ Vidjeti: *Tefsir Ibn Atijje*, 3/22.

³¹ Vidjeti: *El-'Uddetu fi usuli el-fikh*, liebi ja'la, 2/684, 685, *Šerh el-kevkeb el-munir*, 2/142, *Tefsir el-Begavi*, 1/269.

³² Vidjeti: *El-Musvedde*, str. 161, *El-Udde*, 2/685.

³³ Vidjeti: *El-Udde*, 2/688.

³⁴ Vidjeti: *Tefsiru el-Kertubi*, 4/18, *Medžmu'u el-fetava*, 17/372, 373, 380, *El-Muvafekat*, 3/91-93.

³⁵ Vidjeti: *El-Muvafekat*, 3/91.

³⁶ Prenosi ga Buharija u poglavlju o Tewhidu, hadis broj: 8498. *Fethul-Bari*, 13/465.

jezik i njegove finese, a drugo poznaje samo Allah, dž.š. Ova vrsta nejasnih ajeta je, uglavnom, ono što se želi dokazati citiranim ajetom iz sure Ali 'Imran i stajanjem na riječi Allah.

- B) Prividna nejasnoća koja je prisutna kod onoga koji promatra, a ne u samom značenju. Ova vrsta nejasnoće ima više razloga od kojih su najvažniji: 1- Nedovoljna upućenost onoga koji razmatra ajete
2- Povođenje za strastima i namjera iniciranja nereda.

Kada bolje razmislimo vidjet ćemo, prije nego što spoznamo značenja ajeta, da u ovu vrstu spadaju derogirani ajeti, jezgroviti ajeti i općeniti ajeti, sve to prije nego što se otkriju ajeti koji ih pojašnjavaju.³⁷

Komentatori Kur'ana navode povod objave ajeta sure Ali 'Imran posjetu delegacije kršćana iz Nedžrana Poslaniku, s.a.v.s., i njihovu polemiku sa njim. Oni su za svoj argument o osnovanosti višebožstva (trojstva) uzeli kur'anske iskaze „Mi“. Međutim svakom znanstveniku je poznato da se ovdje termin „Mi“ koristi za izražavanje veličine Jednoga, a ne nikako za više bogova.³⁸

Poslanik, s.a.v.s., kaže: „Kur'anski ajeti nisu objavljeni da da bi se meĳusobno demantovali, nego da bi potvrđivali jedni druge. Ono što razumijete primjenite u praksi, a ono što ne razumijete ostavite onome ko razumije.“³⁹

Ovaj hadis govori o relativnoj nejasnoći koja nestaje ukoliko se takvi ajeti uporede sa jasnim ajetima ili se zatraži pojašnjenje od učenjaka.

Rezultati primjene ovog pravila su:

Spomenuti ajet iz sure Ali 'Imran jeste svojevrsan odgovor svakom novotaru koji želi uvesti bilo kakvu novotariju u vjeru pogrešno ili tendenciozno tumačeći manje jasne ajete i pokušavajući da svoj stav polemički brani i opravdava.⁴⁰

Eš-Šatibi, r.a., kaže: „Povođenje za nejasnim ajetima smatra se i uzimanje u obzir ajeta koji govore o nečemu općenito prije

³⁷ Vidjeti: *El-Muvafekat*, 3/86.

³⁸ Vidjeti: *El-Itkan fi ulumi el-Kur'an*, 2/4.

³⁹ Prenosi ga Imam Ahmed u svom *Musnedu*, a Ahmed Šakir kaže da je *hasen sahih*. *El-Musned*, 10/228-2230. Isti hadis u skraćenoj verziji prenosi Muslim u svom *Sahihu*, u poglavlju o znanju, hadis broj: 2666 (4/2053).

⁴⁰ Vidjeti: *Tefsiru et-Taberi*, 3/181.

nego što se sagledaju ajeti koji to konkretizuju i obratno, te uzimanje ajeta sa posebnim užim značenjem za dokaz prije nego što se sagledaju ajeta koja tom značenju daju širi oblik. Tako postupiti znači svjesno padanje u ponor bez dna. Takvi su oni koji slijede svoje strast u traganju za dokazima. Naravno da je općenito značenje nekog ajeta nejasno sve dok se ne dođe do drugog ajeta koji ga pobliže pojašnjava i tek onda postaje jasno.⁴¹

Spomenuti ajet je odgovor onima koji mnoge ajete o Allahovim, dž.š., svojstvima i budućem svijetu smatraju nejasnim i znanje o njihovim značenjima prepuštaju Allahu. Oni tvrde da značenja tih ajeta nezna niko od ljudi, pa čak ni Poslanik, s.a.v.s.

Spomenuti ajet je, takođe, odgovor zagovornicima te'vila, koji kažu: „Istinski alimi znaju značenja nejasnih ajeta“ kako bi sebi dozvolili da polemišu o onome o čemu polemika nije dozvoljena. Oni su alegorično protumačili ajete i odvratili njihova značenja od osnovnih zato što su već sebi bili predstavili njihovu kakvoću i konsatovali da je slična svojstvima stvorenja. Oni su pokušali da to izbjegnu i zagovarali tenzih (negiranje) putem alegoričnog tumačenja (te'vil). Zato je svaki negator svojstava (muattil) ujedno i antropomorfist, jer je zanijekao tek nakon što je predstavio kakvoću.

Oni koji su odstupili od Kur'ana i sunneta svoje novotarske govore smatraju neprikosnovenim i kažu da je obaveza slijediti ih i prihvatiti logičke rezultate koji iz njih proizilaze, a dok ajete i hadise koji su u kontradiktornosti s njihovim izrekama proglašavaju nejasnim (*mutešabih*). Ako su od onih koji smatraju da u spomenutom ajetu treba stati na riječi *Allah*, kažu: njihova značenja ne zna niko osim Allaha i negiraju to znanje bilo kome od stvorenja, čak i Poslaniku, Džibrilu ili bilo kojem vjerniku. A ukoliko smatraju da treba spojiti ajet, onda kažu da istinski učenjaci poznaju takozvani te'vil bez obzira što je on u suprotnosti sa vjerom Muhammeda, s.a.v.s. Zato svaka grupa smatra različite ajete i hadise nejasnim.⁴²

Eš-Ševkani smatra da je jedan od razloga nastanka mnogobrojnih apologetičkih pravaca među muslimanima, upravo to što ulema nije stala tamo gdje je Allah, dž.š., naredio da stane, nego su otvorili vrata čije otvaranje Allah, dž.š., nije dozvolio. Oni

⁴¹ *El-I'tisam*, 1/312.

⁴² Vidjeti: *Medžmu'ul fetava*, 17/361, 13/142, 143, *Der'u tearudil akli ven-nakl*, 1/16, 17.

su pokušali da dođu do onoga što je Allah, dž.š., zdržao isključivo za sebe. Zato su se razišli na razne sekte i pravce i postali različite grupacije i stranke.⁴³

Poznato je da su prve generacije muslimana: ashabi, tabiini i prvaci u znanosti hadisa i akaida, kao što su Ebu hanife, Malik, Šafi'i, Ahmed, Buhari, Ishak i drugi nejasne ajete tumačili jasnim i tako otklanjali bilo kakve nejasnoće u citatima Kur'ana i sunneta. Na taj način su usaglasili kur'anske ajete jedne sa drugima i dokazali da se oni međusobno potvrđuju. Svi ajeti su od Allaha i među njima nema kontradiktornosti i kolizije. Kontradiktornost i kolizija mogu biti samo u onome što nije od Allaha.⁴⁴ Ibn Kesir, r.a., kaže: „Onaj ko objašnjavajući nejasne ajete pribjegne jasnim on je na pravom putu, a onaj ko postupi suprotno zalutao je.“⁴⁵

Osmo pravilo: Legitimnost razumijevanja Kur'ana i Sunneta od strane prvih generacija muslimana.

Ako su prve časne generacije muslimana, ashabi, tabiini i tabitabiini, vremenski bliži poslanstvu, čvršće vezani za govor Allaha i Poslanika i znaniji u arapskom jeziku, onda je njihovo razumijevanje citata Kur'ana i sunneta, naročito onih koji se odnose na akaid-vjeronanje, najmjerodavnije i najvalidnije za generacije poslije njih.

Imam eš-Šatibi u svome djelu *El-Muvafekat* navodi da je jedan od najefikasnijih puteva znanja koji dovodi do najboljih rezultata, uzimati znanje od onih koji su se osvjedočili kao stvarni znalci, a zatim navodi osobine koje krasi takve:

Da je od onih koje su odgojili i obrazovali prvaci (*šujuh*) te znanosti, te da je se sa njima družio i od njih učio. Samo takav zaslužuje da se opiše osobinama i svojstvima koja su njih krasile. Početak takvog metoda je druženje ashaba sa Poslanikom, s.a.v.s. Oni su od njega uzeli riječi i dijela. Od njega su prihvatili sve što do njih dođe, bez obzira o čemu se radilo. Oni su dobro razumjevali što je on htio reći i uvjerali se da je to istina kojoj se nemože suprotstaviti, mudrost koja se uklapa u sve zakonitosti i kojoj manjkavost nemože prići ni sa jedne strane. Oni su se osvjedočili o sve to upravo dugotrajnim i mukotrpnim druženjem sa njim.

⁴³ Vidjeti: *Et-Tuhaf fi mezahibi es-selef*, str. 2.

⁴⁴ Vidjeti: *E'alamu el-muvekki'in*, 2/294.

⁴⁵ *Tefsir Ibn Kesir*, 1/344.

Zatim, Eš-Šatibi kaže: „To njihovo razumijevanje je postalo temelj onima koji su došli poslije njih. Tabiini su se ugeldali na ashabe i tako istinski shvatili vjeru i postigli vrhunac u šerijatskim znanostima.“⁴⁶

Katade, r.a., tumačeći kur'anski ajet: „Oni kojima je dato znanje dobro znaju da je ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga istina i da vodi na put Silnoga i Hvaljenog.“ (Sebe', 6) veli: „To su ashabi Muhammeda, s.a.v.s.“⁴⁷

Sufjan, r.a., tumačeći kur'anski ajet: „Reci: ‘Hvala Allahu i mir robovima Njegovim koje je On odabrao!’“ (En-Neml, 59) kaže: „To su Ashabi Muhammeda, s.a.v.s.“⁴⁸

Ashabi su najučeniji dio Ummeta, sa najčišćim srcima, najiskrenijim namjerama, najboljim osobinama i najzdravijim razumom. Oni su bili svjedoci objave, poznavali njeno tumačenje, razumijeli namjere Poslanika, s.a.v.s. Poznato je da nije isti onaj ko je direktno čuo, saznao, vidio stanje onoga od koga prenosi i onaj koji nije bio prisutan, niti čuo, niti vidio onoga od koga prenosi, nego to čini putem posrednika ili više posrednika. Zato je uvažavanje znanja i stanja ashaba u vjeri i nauci obaveza svih pokoljenja poslije njih koja nisu imala tu čast da im se pridruže u druženju sa Poslanikom, s.a.v.s.⁴⁹

Iz tog razloga su muhaddisi, oni koji izučavaju nauk Poslanika, s.a.v.s. i njegovih najbližih ashaba i pomagaća, najupućeniji u ovo nasljeđe. Njihovo znanje u vjeri, razumijevanje, praksa i ubjeđenje imaju svoju težinu i značaj u razumijevanju nakane u riječima Allaha, dž.š. i Njegovog poslanika. Zato je uzimanje u obzir fetvi i mišljenja ashaba i prvih generacija muslimana preće od uzimanja u obzir fetvi i mišljenja potonjih generacija. Oni su bili vremenski bliži poslansvu i njihova mišljenja su sigurno ispravnija. Tako fetve ashaba imaju prednost nad fetvama tabiina, fetve tabiina nad fetvama tabitabiina i tako redom. Koliko je vrijeme bilo bliže vremenu Poslanika, s.a.v.s., toliko su mišljenja njegovih stanovnika bila ispravnija. Ovo se

⁴⁶ *El-Muvafekat*, 1/91-95.

⁴⁷ *Tefsiru et-Taberi*, 22/44, (tab'atu el-me'arif). Vidjeti: *E'alamu el-muvekki'in*, 1/14.

⁴⁸ *Mukaddimet el-'isabe*, li Ibn el-Hadžer, 1/14, *Kešfu el-estar an zevaidi el-bezzar*, 3/62, El-Hejsemi u svom djelu *Medžme'u ez-zevaid*, kaže: „Prenosi ga el-Bezzar, a u njemu se nalazi el-Hakem b. Zahir koji je metruk (odbačen).“ 7/87.

⁴⁹ Vidjeti: *E'alamu el-muvekki'in*, 1/79, 80, 4/147-150, *Muhtesaru es-sawa'iki el-mursele*, 2/345, 346.

odnosi na globalni nivo vremena, a ne na svakog pojedinca u tim vremenima. Ukratko razlika između znanja (u vjeri) prvih generacija muslimana i potonjih je kao razlika među njima u pobožnosti i prakticiranju vjere.⁵⁰

Prve generacije su bolje poznavale jezik Kur'ana i Njegovo značenje i njihova metodologija je ispravnija i znanstvenija, unatoč uobičajenoj izreki kod potonjih generacija: “metodologija prvih generacija je sigurnija, ali metodologija potonjih je znanstvenija i preciznija.”⁵¹

Šejhu-l-islam Ibn Tejmijje, r.a., kaže: “Neki negatori (svojtava) kazali su da je metodologija potonjih generacija muslimana znanstvenija i preciznija, a metodologija prijašnjih generacija sigurnija, jer su kod potonjih generacija pronašli govor o negiranju svojstava, što je kod njih istina, i mogućnost alegoričnog tumačenja Allahovih, dž.š., svojstava koja se nužno moraju ustvrditi. Oni smatraju da naučno (logičko) znanje i alegoričko tumačenje Citata nisu prisutni u metodologiji prvih generacija. Međutim, kada bi se njima objasnilo da metodologija prvih generacija podrazumijeva prihvatanje svih svojstava na koje upućuju Citati i njihovo razumijevanje i shvatanje putem razuma kako bi se opovrgao metod onih koji negiraju Svojtva, jer je takav metod oprečan zdravom razumu i vjerodostojnim citatima, oni bi shvatili da je metodologija prvih generacija znanstvenija, preciznija, sigurnija i efikasnija u upućivanju na pravi put...”⁵²

Allah, dž.š., kaže: "I tako smo od vas stvorili pravednu zajednicu da budete svjedoci protiv ostalih ljudi, i da poslanik bude protiv vas svjedok." (El-Bekara, 143) Riječ “el-vesat” znači najbolju i najpravedniju (zajednicu), što znači da su ashabi najbolja i najpravednija zajednica po svojim riječima i djelima, namjerama i željama, te su zbog toga zaslužili da budu svjedoci poslanicima protiv njihovih naroda na Sudnjem danu.⁵³

Allah, dž.š., kaže: "O vjernici, bojte se Allah i budite s onima koji su iskreni!" (Et-Tewba, 119) Ibn Umer kaže: “Ove riječi se odnose na Muhmmeda i njegove ashabe. Dakle, bojte se Allaha i

⁵⁰ Vidjeti: *E'alamu el-muvekki'in*, 4/118.

⁵¹ Vidjeti: *El-Kafijetu fi-l-džedel*, str. 346-347, *Esasu-t-takdis*, str. 222.

⁵² *Der'u te'arudi-l-akli ve-n-nakli*, 5/378, 379.

⁵³ Vidjeti: *Tefsir Ibn Kesir*, 1/275.

budite sa Poslanikom i njegovim ashabima.”⁵⁴ Ed-Dahhak veli: “(Budite) sa Ebu Bekrom, Omerom i njihovim drugovima.”⁵⁵

Poslanik, s.a.v.s., kaže: “Najbolji ljudi su moja generacija (stoljeće), a zatim oni koji ih slijede, a zatim oni iza njih...”⁵⁶

Oni su bolji u vjeri, znanju i pobožnosti, zato nije moguće da istina i ispravnost budu odsutni u prvim stoljećima islama, a tek u potonjim se ostvare. To bi značilo da su potonje generacije bolje od prvih, bar utom segmentu, što je potpuno suprotno spomeutom hadisu. Zato smo dužni davati prednost prvim generacijama u svim poljima dobra.⁵⁷

Poslanik, s.a.v.s., govoreći o spašenoj grupi, kaže: “Oni koji budu na onome na čemu sa ja i moji ashabi danas.” Svako onaj ko želi da bude dio spašene grupe mora se ukrcati u njihovu lađu - lađu spasa: ono na čemu je bio Poslanik, s.a.v.s., i njegovi ashabi, u znanju, vjerovanju i činjenju dobra. Svako onaj ko od tog pravca odstupa je na pogrešnom putu.

Rezultati primjene ovog pravila su:

Jedan od najvećih principa koji odlikuje ehliissunnet vel-džema'at tokom cijele historije islama jeste čvrsto pridržavanje Kur'ana, sunneta i koncezusa prvaka ummeta, naročito prvaka ashaba i tabiina. Ovaj princip je bio pravi štiti od razilaženja, razjedinjavanja i kontradiktornosti između razuma i strasti. Ko može biti upućeniji i bolje razumjevati Kur'an i sunnet Poslanika, s.a.v.s., od ashaba i tabiina?⁵⁸ Umer b. el-Hattab je rekao Ibn Abbasu, r.a.: “Kako se pripadnici Ummeta mogu razići a Poslanik im je jedan i kibla jedna?!” Ibn Abbas je rekao: “O vladaru pravovjernih, Kur'an je objavljen nama pa smo ga mi čitali i razumjeli, znali smo povodom čega je objavljen, ali doći će poslije nas generacije koje će čitati Kur'anske ajete a neće znati povode njihove objave, te će oni imati svoje mišljenje o njegovom

⁵⁴ Ovaj eser prenosi Ibn Kesir u svom tefsiru, 4/170. Sličnu predaju prenosi i Taberi od Nafi'a. Vidjeti: *Tefsiru-t-taberi*, 11/63.

⁵⁵ *Tefsiru-t-averi*, 11/63. Es-Sujuti prenosi nekoliko predaja sličnog sadržaja, vidjeti: *Ed-Durru el-mensur fi-t-tefsiri bil-me,sur*, 3/289, 290.

⁵⁶ Prenosi ga Buharija u svom *Sahihu*, u poglavlju o pobožnosti i suptilnost (*er-rikak*, hadis broj: 6429, 6428. Vidjeti: *iFethul-Bari*, 11/244.

⁵⁷ Vidjeti: *E'alamu el-muvekki'in*, 4/163.

⁵⁸ Vidjeti: *Ehlu-s-sunne vel-džema,a me.alimu-l-intilakati el-kubra*, str. 30.

značenju, a kada budu imali svoje mišljenje onda će se razići, a kada se razidu doći će do sukoba među njima...”⁵⁹

Uzimanje u obzir prakse prvih generacija i njihovog načina razumijevanja teksta je potvrda ispravnosti tog teksta. Postupak prve generacije po nekom dokazu je garancija da je on čist od mogućih nedostataka i svojevrsno pojašnjenje ukoliko je nejasan.

Isto tako, može se desiti da neko smatra da među određenim šerijatskim dokazima postoji kontradiktornost, a rekli smo da među njima nema kontradiktornosti, pa se uzimajući u obzir praksu prvih generacija po tom pitanju otkloni prividna kontradiktornost među njima.⁶⁰

Eš-Šatibi, r.a., kaže: “Zbog svega spomenutog obaveza je svakog onog ko analizira šerijatski dokaz da vodi računa o tome kako su ga razumjevale prve generacije muslimana i kakva je bila njihova praksa po tom pitanju, jer je to najispravnije u znanju i praksi.”⁶¹

Sve što su prve generacije muslimana prešutile, a o tome govorile potonje generacije, vezano za vjerovanje i ubjeđenje, šutnja o tome je preča i bolja. Potonje generacije su o tome samo kazale ono što je neispravno i ne vrijedi.⁶²

Ovim pravilom se sprečava unošenje novotarija i zabluda u vjeru, jer su mnoge zabludjele sekte za svoj argument uzele pojedina formalna značenja teksta i neosnovano ih prilagođavale idejama svoje sekte i potvrdi svoje novotarije. Razumijevanje prvih generacija tih tekstova jeste rješenje i pravi put, a sve što je oprečno tome jeste zabluda i nejedinstvo: “ Pa, ako budu vjerovali u ono u što vi vjerujete, na pravom su putu; a ako glave okrenu, oni su onda samo inadžije.” (El-Bekara, 137)

Prve generacije muslimana i prvaci Ehli-s-sunneta su ovo pravilo upotrebljavali u odgovoru protivnicima. Navodili smo dijalog Ibn Abbasa sa Haridžijama kada se nekoliko hiljada pokajalo. Ibn Abbas je Haridžijama tada rekao: “Ja vam dolazim ispred ashaba Poslanika, s.a.v.s., a ni jedan među vama to nije i

⁵⁹ Preno si ga Ebu Ubejd el-Kasim b. Selam el-Herevi u knjizi o fadiletima Kur'ana i propisima ponašanja prema njemu, str. 42.

⁶⁰ Vidjeti: *Elmuvafekat*, 3/76.

⁶¹ *Elmuvafekat*, 3/77.

⁶² Vidjeti: *I'tikadu ehli-s-sunnati ve-l-džema'ati*, li Muhammed Rešad Halil, str. 238, 239.

ispred amidžića Poslanika, s.a.v.s., a njima je objavljen Kur'an i oni su najbolje poznavali njegovo značenje.”⁶³

U ovom kratkom, ali sadržajnom govoru nalazi se dosta poruka:

- 1 – Činjenica da nijedan ashab nije bio u bilo kakvoj grupi novotara, iako su se korijeni svih sekti pojavili u njihovo doba, nego su ih oni, bez izuzetka kritikovali i negirali.
- 2 – Nijedna sekta ili pravac nemaju u praksi ashaba nikakvo uporište za svoje stavove, nego se radi o novotarijama zbog kojih su se osnovali i na njima gradili svoje pravce.
- 3 – Pristrasnost pravcu ashaba i njihovom razumjevanju vjere jeste spas i osnova uspjeha.
- 4 – Za sve generacije je dokaz praksa ashaba, a ne obratno.
- 5 – Ashabi su najbolje poznavali značenja Kur'ana, zato što su bili svjedoci njegovog objavljivanja i događaja koji su tome predhodili. Njihovo razumijevanje i shvaćanje Kur'ana ima prednost nad svima ostalima.

Ovaj jasni metod, sa svojim preciznim pravilima i prepoznatljivim značajkama, razlog je što se pripadnici Ehli-sunneta vel-džema'ata odlikuju nad svim ostalim grupacijama sa nekoliko odlika od kojih su najznačajnije:

- a) Ehli sunnet nemaju drugog naziva po kojem su poznati osim ehlu-s-sunnet ve-l-džema'at ili ehlu-l-hadis, za razliku od novotara koji su se nazivali raznim imenima i nadimcima te su oni postali njihov simbol.
- b) Oni su uvijek sredina među ljudima, ne pretjeruju niti zanemaruju. To je iz razloga što je njihov metod upravo srednji put. Prve generacije nastojale su da budu sredina u svemu i da se nikada ne povedu za bilo kojim od dva ekstremna stava.
- c) Ustrajnost prve generacije na tom metodu bila je iz razloga što su čvrsto vjerovali u njegovu ispravnost. Oni se nisu kolebali između više pravaca, kao što je slučaj sa novotarima. Prenosi se da je Omer b. Abdu-l-Aziz rekao:

⁶³ *Džami, u bejani el-ilmi ve fadlihi, 2/127.*

“Ko svoju vjeru podredi polemikama on se mora kolebati.”⁶⁴

- d) Suglasnost ehli sunneta vel-džema'ta u akaidu, bez ikakvih razilaženja u različitim vremenima i na različitim mjestima, što slobodno možemo nazvati idejnim jedinstvom. U bilo kom stoljeću i na bilo kom mjestu ukoliko upitaš nekog pripadnika ehli sunneta vel džema'ata o akaidu, ustanovićeš da ima isti stav kao drugi sa potpunim ubjeđenjem u ispravnost svojih stavova.⁶⁵
- e) Uzvratiti novotarima u svakom vremenu, shodno novotarijama koje su se pojavljivale u tom vremenu. To je dokaz koliko su bili uporni i ustrajni u čuvanju akaida od bilo kakvih natruha i nepravilnosti pod uticajem raznih faktora. Kad god bi se pojavi neka novotarija, oni su odmah upozoravali na njenu neispravnost i opasnost. Oni nisu izmišljali razne sumnje i pretpostavke na koje su pokušavali dati teoretske odgovore, kao što to čine novotari. Oni su nastojali odgajati ljude u svjetlu istinskog vjerovanja na osnovu Kur'ana i sunneta, pojašnjavajući te istine i komentarišući ih kako bi se njihova srca ispunila osjećajem veličine Svevišnjeg Allaha i Njegove Objave u Kur'anu i sunnetu. Oni su uvijek odgajali generacije muslimana koji su ponosni na svoju vjeru i pripadnost ehli sunnetu i džema'atu kao jedinom putu uspjeha i spasa.
- f) Ljubav prema sunnetu Allahova Poslanika, s.a.v.s., i njegovim sljedbenicima. Ovo je jedna od značajnih osobina ehli sunneta, kao što je omalovažavanje i neizučavanje sunneta i omalovažavanje onih koji su cijeli život proveli u sakupljanju i prenošenju hadisa, jedna od najznačajnijih osobina novotara.
- g) Veliki prijem i popularnost kod naroda. Oni su pravedni, njihov se govor prihvata i njihove se predaje uzimaju u obzir. Kada bi bolje sagledali historiju islama ustanovili bi da su najistaknutiji u svakom vremenu bili pripadnici ehli sunneta koji su afirmisali istinu i njoj pozivali, te

⁶⁴ Prenosi ga ed-Daremi, *Sunen ed-Daremi*, hadis broj: 310, El-Adžurri fi eš-Šeri,ati, str, 62, El-Begavi fi *Es-Sunne*, 1/217, El-Lalekai fi *Šerhi-s-sunne*, broj: 216.

⁶⁵ Vidjeti: *Al-Hudždže fi bejani-l-mehadždže*, 2/224-225.

obnavljali sve ono što je bilo zamrlo od islama. Oni su bili istinski borci na Allahovom putu svojim životima, imecima i pisanim djelima.

- h) Nastojali su da omladinu odgoje u ljubavi prema sunnetu Poslanika, s.a.v.s. Jer ukoliko mladić stasava uz konstantno učenje i izučavanju Kur'ana i s ljubavlju prema sunnetu, te družeći se sa onima koji to praktikuju, sigurno je da će i on biti u njihovom društvu i štovati sunnet, a prezirati novotarije i njihove zagovarače.
- j) Ustrajnost u očuvanju muslimanskog džemata i njihovog jedinstva. Pripadnici ehli sunneta su uvijek nastojali da sačuvaju jedinstvo i bili protiv razjedinjenosti. Ovo se jasno prepoznaje u metodologiji prvih generacija koja zagovara da se svaki dogovor među muslimanima mora temeljiti na Kur'anu i sunnetu, a da se u slučaju razilaženja ili konfrontacije vrate njima. Pripadnici ehli sunneta vel-džema'ata, jedinstveni su na putu istine i ustarjni u okupljanju ljudi oko nje.⁶⁶

Ovo su osnovna pravila koja odražavaju jasno preciziranu metodologiju istraživanja akaidskih tema kod ehli sunneta vel-džema'ata. Nadam se da sam ovim radom, bar djelimično osvijetlio ovo značajno pitanje.

LITERATURA

- Adžurri (el) Ebu Bekr Muhammed El-Husejn: *Eš-Šeri'a*, Darus-selam, Rijad, 1992.
- Askalani (el-) Ahmed ibn Ali ibn Hadžer, *Fethul-Bari bi šerh Sahihil-Buhari*, terkim Muhammed Fuad Abdul-Baki, Džami'atul-Imam, Rijad.
- Benani (el) Abdur-Rahman ibn Džadullah: *Hašijetul-Benani ala džem'il-dževami'*, Daru ihjail-kutubi el-arabijje, Kairo, 1900.
- Bezdewi (el) Fahrul-islam: *Kešful-esrar*, Darul-kitabi el-arabi, Bejrut, 1974.
- Buhari (el) Muhammed ibn Isma'il, *El-Džami' es-Sahih*, El-Matbe'a es-selefijje, Kairo, 1400 h. god.
- Dimiški (el) Ebul-Fida Ismail ibn Kesir El-Kureši: *Tefsir Ibn Kesir*, Darul-Endelus, Bejrut, prvo izdanje, 1966.

⁶⁶ Vidjeti opširnije: *Mewkifu Ibn Tejmijje mine-l-eša'ire*, 1/71-78.

- Dževzije (el) Ibn El-Kajjim, *E'alamul-muwekki'in an rabbil-alemin*, Darul-džil, 1973. god.
- Džewheri (el) *Es-Sihah*.
- Džuwejni (el) Ebul-Me'ali Abdul-Melik ibn Abdullah: *El-Burhan fi usulil-fikh lildžuejni*, Metabi'ud-Dewha el-hadise, prvo izdanje, 1399. h. god.
- Džuwejni (el) Ebul-Me'ali Abdul-Melik ibn Abdullah: *Gijasul-umem fi iltijasiz-zulem*, drugo izdanje, 1401. h. god.
- Ebul Berekat Muhjiddin: *El-Musevvede fi usulil-fikh*, Matbe'atul-medeni, Kairo.
- Ebu Umer, Jusuf b. Abdul-berr: *Džami'u bejanil-ilmu ve fadlihi*, Dar Ibnul-Dževzi, 1996.
- Elbani (el) Nasiruddin: *Sahih Sunen Ibn Madže*, El-Mektebu el-islami, drugo izdanje 1408. h. god.
- Gazali (el) Ebu Hamid: *El-Mustesfa min ilmil-usul*, Daru sadir, prvo izdanje, 1322. h. god.
- Hatabi (el) Ebi Sulejman Ahmed ibn Muhammed: *Me'alimus-sunen*, El-Mektebetu el-ilmijje, drugo izdanje, 1981.
- Ibnu Ebi Asim, Ebu Bekr Amr: *Es-Sunne*, El-Mektebu el-islamijj, 1985.
- Ibn Ebi El-Izz, Ali Ibn Ali ibn Muhammed, *Šerhul-akide et-tahavijje*, Muessesetu-risale, prvo izdanje 1988.
- Ibn El-Kajjim El-Dževzije: *Ahkamu Ehliz-zimmeti*, Matbe'atu Džami'ati Dimišk, prvo izdanje, 1961.
- Ibn Hanbel, Ahmed: *El-Musned*, El-Mektebu el-islami ve Dar sadir, Bejrut.
- Ibn Hanbel, Ahmed: *Er-Reddu alel-džehmijje vez-zenadika*, Darul-liva, Rijad, 1977.
- Ibn Kesir, Ebul-fida Isma'il: *Tefsir Ibn Kesir*, Daru el-Endelus, Bejrut, 1966.
- Ibn Madže: *Sunen Ibn Madže*, Tahkik Muhammed Fuad Abdul-Baki, Daru ihja' el-ktub el-arabijje, 1372. h. god.
- Ibn Tejmijje, Ahmed b. Abdul-Halim: *Iktidau-sirat el-mustekim*, izdanje princa Sultana ibn Abdul-Aziza, 1404. h. god.
- Ibn Tejmijje, Ahmed b. Abdul-Halim: *Der'u te'arudil akli ven-nakli*, Džami'atul-imam Muhemmed ibn Saud el-islamije, Rijad, 1981. god.
- Ibn Tejmijje, Ahmed b. Abdul-Halim: *Medžmu'ul-fetava*, Mektebetun-nehda el-hadise, Mekka el-mukerrema.
- Ibnu Tejmijje, Ahmed b. Abdul-Halim: *Medžmu'atu tefsir sejhil-islam ibn tejmijje*, Matbe'atu Kaf, Indija, 1954.

- Kadi (el) Abdul-Džebbar: *Fadlul-i'tizal ve tabekatul-mu'tezile*, Ed-Dar et-tunisijje lin-nešr.
- Kajsi (el) Ebu Muhammed Mekki ibn Ebi Talib: *El-Idah li nasihil-kur'an ve mensuhihi*, Metabi'u Džami'atil-imam, prvo izdanje, 1976.
- Kastalani (el) Ebul-Abbas Šihabud-din Ahmed ibn Muhammed: *Iršadus-sari li sahihil-buhari*, Darul-kitabi el-arabi, sedmo izdanje, 1324. h. god.
- Kehale Umer Rida: *Mu'džemu el-muellifin*, Muessesetur-risale, prvo izdanje, Bejrut, 1414. h. god.
- Kurtubi (el) Ebu Abdullah Muhammed ibn Ahmed El-Ensari: *El-Džami' li ahkami el-Kur'an*, Darul-hadis, prvo izdanje, Kairo, 1994.
- Kušejri (el) Muslim b. Hadžadž: *Sahih Muslim*, Daru ihjait-turas el-arabi, Bejrut, 1374. h. god.
- Makdisi (el) Abdullah ibn Ahmed ibn Kudame: *Rewdatun-nazir*, Darul-kitabi el-arabi, drugo izdanje, 1987.
- Mes'udi (el) Ali ibn Husejn ibn Ali: *Murudžuz-zeheb ve me'adinul-dževher*, Menšuratu el-džami'a el-lubnaniyje, Bejrut, 1965.
- Muhammed ibn El-Mewsili: *Muhtesarus-sava'iki el-mursele alel-džehmijje vel-mu'attile*, Mektebetur-rijad el-hadise.
- Nehhas (el) Ahmed ibn Muhammed ibn Isma'il: *Ennasihu vel-mensuhu fil-kur'ani el-kerim*, Matbe'atus-se'ade, prvo izdanje, 1323. h. god.
- Razi (el) Fahrud-din ibn Umer: *El-Mahsul fi ilmi usulil-fikh*, Džami'atul-imam Muhemmed ibn Saud el-islamije, Rijad, 1979.
- Subki (el) Ali ibn Abdul-Kafi: *El-Ibhadž fi šerhil-minhadž*, Darul-kutui el-masrijje, prvo izdanje, 1984.
- Šafi'i (el) El-Imam: *Er-Risala*, tahkik Ahmed Šakir, El-Babi El-Halebi, Egipat.
- Šafi'i (el) El-Imam: *Ihtilaful-hadis*, na margini djela *El-Umm*, Bombaj, Indija.
- Šatibi (el) Ebi Ishak: *El-muvafekat fi usuliš-šeri'a*, El-Mektebetu et-tidžariyje el-kubra, Egipat.
- Šeherstani Ebul-Feth Muhammed ibn Abdul-Kerim ibn Ahmed: *El-Millel ven-nihal*, tahkik Muhammed Sejjid Kejlani, Darul-ma'rife, Bejrut.

- Šehrewerzi (el) Ebu Amr Usman ibn Abdurrahman: *Mukaddimetu ibn es-Salah fi ulumil-hadis*, Darul-kutubi el-arabijje, Bejrut, 1978.
- Ševkani (el) Muhammed ibn Ali: *Iršadul-fuhul ila tahkikil-hakki min ilmil-usul*, Matbe'atu Mustafa El-Babi El-Halebi ve evladihi, Egipat, prvo izdanje, 1937.
- Tibrizi (el) Muhammed ibn Abdullah, *Miškatul-mesabih*, El-Mektebu el-islami, 1979. god.
- Tirmizi (el) Muhammed ibn Isa, *Es-Sunen*, Metabi'ul-fedžr el-hadise, Hims, prvo izdanje, 1967. god.
- Usman b. Ali Hasan: *Menhedžul-istidlal ala mesail-i'tikad inde ehliš-sunne vel-džema'a*, Mektebetu er-Ružd, 1995.
- Zehebi (el) Šemsud-din Muhammed b. Ahmed: *Lisanul-mizan*, Hajdarabad, Indija, 1331. h. god.
- Zehebi (el) Šemsud-din Muhammed b. Ahmed: *Sijeru e'alamim-mubela*, Muessesetur-risale, 1988.

الأستاذ الدكتور زهدي عادلوفيتش، كلية التربية الإسلامية، زينتسا

منهج أهل السنة والجماعة في تقرير العقيدة

خلاصة البحث

لأهل السنة والجماعة منهج خاص في تقرير المسائل الشرعية وخاصة في مجال العقيدة، وبها تتميز عن المذاهب والفرق. كان ذلك المنهج مع قواعده معروفا لدى الأجيال السابقة ولكنه أصبح اليوم غير معروف، فأحببت أن أعرف به من خلال هذه البحوث. سبق أن بينت بعض تلك القواعد في البحث السابق، وأشير في هذا البحث إلى البقية.

القاعدة الخامسة: عدم وجود التعارض بين العقل والنقل.

القاعدة السادسة: ظاهر النصوص مفهوم من قبل المخاطبين.

القاعدة السابعة: الإيمان بالمتشابه والعمل بالمحكم.

القاعدة الثامنة: حجية فهم السلف الصالح لنصوص القرآن والسنة.

هذه هي القواعد الأساسية التي تمثل منهج أهل السنة والجماعة في تقرير العقيدة، وأرجو أن أكون قد ألقيت الضوء على هذا الموضوع المهم.

AHL-SUNNA METHODOLOGY OF RESEARCHING AKAID ISSUES II

Summary

Ahl-sunna wel-jama'at has a specific and recognizable method and rules which applies to studying shariah issues in general, and in particular to Aquida themes. They distinguish it from various sects and fractions. However, the method and rules that were obvious to the followers of ahl-sunna through generations are hardly recognizable today. In the previous *Proceedings* I explained some of the rules and here I explain the rest of them:

Fifth rule: nonexistence of contradictories between the Revelation and reason.

Sixth rule: Primary meanings (zahirun-nusus) of Qur'an and sunna quotations are understandable to those they are directed.

Seventh rule: Believe in the obscure ayats and follow the clear ones.

Eighth rule: Legitimacy of understanding Qur'an and Sunna by the first Muslim generations.

These are the basic rules that reflect the precise methodology of researching Aquida themes at ahl-sunna wel-jama'at. I hope this paper at least partially clarifies this important issue.